

Nr 1 · 2007 · Årgång 24

Social & Hälsovårdsnytt

I NORDEN

norden

Nordiska ministerrådet

MED NARKOTIKASAMARBETE

Tema: Barentssamarbetet

Social & Hälsovårdsnytt i Norden

beskriver det nordiska samarbetet på ministernivå inom det social- och hälso-politiska området och samarbetet mot narkotika. Tidningen beskriver också satsningen på Nordens närområden.

Redaktör

Jan Frimansson
Lotsens Hus, Bergviksgatan 34
S-152 50 Södertälje
tel (46)70-748 2681
tel (46)8-550 408 32
red@shn.dk

Utgivare

Nordiska Ministerrådet
Store Strandstræde 18
DK-1255 København
tel (45)33960200

Kontaktpersoner

Maria-Pia de Palo
mpp@mr.org
Rebecka Wallin Kucer
rew@nmr.org

Nordiska Ministerrådet

är de nordiska regeringarnas
samarbetsorgan. Samarbetet
omfattar flertalet områden.

**Nordiska Socialpolitiska
Ämbetsmannakommittén**

är ministerrådets kommitté för social-, hälso- och narkotika-
frågor

**Nordiska Ministerrådets
Sekretariat**

utgör sekretariat för samtliga
samarbetsområden.

Tidningen finns även på Internet:
www.shn.dk

Omslagsfoto: Jan Frimansson

Intellecta Tryckindustri
ISSN 0801-7301

Samarbete i norr

FÖRSTA HALVÅRET 2007 är Finland ordförandeland i Nordiska ministerrådet. Det första stora evenemang man sammankallade till var en konferens med den nordiska dimensionen i fokus. De nordiska länderna deltar aktivt i EU:s arbete med den nordiska dimensionen. Syftet är att främja en stabil och positiv utveckling, i synnerhet i nordvästra Ryssland. Att läget här delvis är värre än i övriga Ryssland vittnar artiklar i detta nummer om.

SOM FRAMGICK av konferensen är det många parter som samarbetar inom den nordliga dimensionen. Detta nummer har Barentssamarbetet i fokus även om det ofta kan vara svårt eller omöjligt att avgränsa mot andra insatser i norra Europa eller Östersjösamarbetet.

NORDISKA MINISTERRÅDET är en viktig part i de insatser som sker. Arbetet innebär inte enbart stöd till projekt utan även att bygga partnership, utbyte av information, verka för att olika insatser koordineras liksom att undvika dubbelarbete.

2006 BESLÖT de nordiska social- och hälsovårdsministrarna om ett arbetsprogram där en central punkt är samarbete med de baltiska länderna vad gäller sociala frågor, hälsa och jämställdhet. På agendan finns även samarbete mot trafficking, som behandlades i föregående nummer och där samarbetet med nordvästra Ryssland har stor betydelse.

NORDISKA MINISTERRÅDETS samarbetet med nordvästra Ryssland manifesteras bl.a. i projekt och arbetet tar sin utgångspunkt i ministerrådets kontor i S:t Petersburg och Kaliningrad. Detta beskrivs närmare i artiklar i detta tema-nummer.

DET LAND SOM HAR längsta gränsen mot nordvästra Ryssland är Finland. Det betyder att landet fysiskt och geografiskt har ett utsatt läge i fråga om sjukdomar och illegal verksamhet. Hur man hanterar detta beskrivs i en artikel om de bilaterala insatserna från Finlands sida. □

Samarbete med Nordvästra Ryssland inom det sociala området

NMR:s informationsenheter i Petrosavodsk, Murmansk och Arkhangelsk lyder under kontoret i S:t Petersburg och har målsättningen att sprida information och bygga upp nätverk i Barentshavsregionen.

Dessa kontor har ett nära samarbete med Barents Euro-Arctic Council, Barents Regional Council och Barents Secretariat.

ETT AV DE FRÄMSTA samarbetsområdena ligger inom den sociala sektorn, vilket inbegriper ett arbete mot spridning av narkotika, socialt farliga sjukdomar och att stödja en hälsosam livsstil, ge stöd till barn och ungdomar i riskzonen, att utveckla genuskvalitet och jämlikhet samt lösa andra sociala problem.

Arbetet vid det internationella kontoret i S:t Petersburg handlar främst om att stödja och utveckla nätverk och samarbete mellan NGOer, offentliga strukturer och andra organisationer från de nordiska och baltiska länderna samt den nordvästra delen av Ryssland när det gäller att skapa en offentlig policy om den sociala sektorn, utbildning, hälso- och sjukvård, rättssväsande, vetenskap med mera. Vidare att samarbeta för att skapa normer för juridisk praxis och förändra lagstiftningen i den Ryska federationen för att fortsätta att försvara mänskliga rättigheter och genuskvalitet.

ÅR 2004 INLEDDES programmet "Handlingsplan för socialt välbefinnande". Den främsta uppgiften med det programmet var att sprida alla väl utarbetade samarbetsmetoder och att införa gränsöverskridande aktiviteter inom alla samarbetsområden. Utifrån det här programmet började samarbetet mellan NMR och S:t Petersburg på en ny nivå. Dessutom skapade de täta kontakterna med nyckelinstitutioner (polis, åklagare m fl) en möjlighet att utforma nya system för försvaret av sociala och mänskliga rättigheter i nordvästra Ryssland med utgångspunkt i nordiska erfarenheter.

Huvudsakliga aktiviteter för tillfället är att

■ *skapa ett nytt socialt program för St Petersburgs stad med fokus på samarbetet med NMR i Nordvästra Ryssland. Realiseringen av aktiviteterna i det här programmet med nordiska huvudmän och som får gemensam finansiering av NMR och St Petersburgs stad under viceguvernör Katinkas beskydd.*

■ *skapa ett partnerskap mellan statliga och icke-statliga organisationer i kampen mot kommersiell sexuell exploatering av kvinnor och barn i S:t Petersburg med en organisation skapad av den lagstiftande församlingen i S:t Petersburgs stad (En övergripande grupp mot människohandel).*

Bland viktiga händelser 2006 var seminariet "En handlingsplan för samarbetet mellan St Petersburg och NMR inom det sociala området" organiserades av informationskontoret tillsammans med S:t Petersburgs stad. Den isländska miljöministern Jonina Bjartmartz deltog och talade om synsätt på samarbete. Vid det här seminariet berättade viceguvernören Kostinka, chef för kommittén för sociala frågor och arbetsmarknadsfrågor Rzhankenkov, chefen för polisens avdelning för social säkerhet Vyacheslav Kovalenko om sina avsikter att samarbeta med NMR i framtiden och använda de nordiska erfarenheterna i det praktiska dagliga arbetet inom det sociala området.

Efter seminariet organiserades utbild-

ningsresor till Norge för representanter för S:t Petersburg och experter. Detta gjordes i enlighet med den handlingsplan för samarbete mellan S:t Petersburg och NMR inom det sociala området som var resultatet av mötet mellan viceguvernör Kostinka och en högre tjänsteman vid NMR:s sekretariat.

I slutet av året besökte två grupper Oslo. I studieresan deltog förste biträdande ordförande för kommittén för sociala frågor och arbetsmarknadsfrågor Sergej Litvinov, förste biträdande ordförande i kommittén för massmedia vid S:t Petersburg Andrey Vorobyev, biträdande ordförande för kommittén för sociala och arbetsmarknadsfrågor i S:t Petersburg Dmitry Buinevich, Biträdande chef för polisens avdelning för social säkerhet i S:t Petersburg och Leningrad regionen Anatoly Agoshkov, biträdande chef för den regionala polisen i S:t Petersburg och Leningrad Aleksey

Smyatsky, chefen för den underavdelning som arbetar med barn och ungdomar vid polisens avdelning för social säkerhet i S:t Petersburg och Leningrad-regionen Kladvia Karlovskaya, åtta biträdande chefer till för administrationen i olika områden i

S:t Petersburg som arbetar med sociala och medicinska frågor samt två experter från NGOer. □

(En längre version av artikeln kan läsas på www.shn.dk)

Fakta. Nordiska ministerrådet är representerat i Ryssland med två kontor och tre kontaktpunkter. Kontoren är placerade i S:t Petersburg och Kaliningrad och kontaktpunkterna ligger i Petrosavodsk, Murmansk och Arkhangelsk. Kontoret i S:t Petersburg är det äldsta. Det öppnade 1995. Kontoret har en nordisk chef och dessutom 10 anställda från regionen som alla talar ett nordiskt språk samt engelska och sitt modersmål.

SIHLWA samordnar och skapar nätverk

Expertgruppen för social delaktighet, hälsosam livsstil och arbetsförmåga (Social Inclusion, Healthy lifestyles and Work Ability SIHLWA), inledde sin verksamhet år 2005. Arbetsgruppen vill med sin verksamhet minska på alkoholbruket, uppmuntra unga till sunda levnadsvanor och främja arbetshälsa och arbetssäkerhet.

.....
BARBRO SÖDERLUND

DEN ÄR EN AV arbetsgrupperna under partnerskapet om hälsa och socialt välbefinnande inom nordliga dimensionen. De andra tre arbetsgrupperna fokuserar på hiv/aids, fängelsehälsa och primärvård.

– SIHLWA utgör partnerskapets fjärde pelare. Verksamhet går ut på att utveckla och skapa nätverk och att hitta aktörer som är villiga att genomföra olika projekt, berättar arbetsgruppens koordinator Mikko Vienonen.

– Det var social- och hälsoministrarna som vid ett möte i november 2005 fattade beslut om att grunda SIHLWA och det här betyder att gruppen har ett starkt politiskt stöd, säger Vienonen.

Men vad gör då arbetsgruppen i praktiken?

– Den ordnar två expertmöten per år där man går igenom aktuella frågor i respektive land, svarar Vienonen. Man funderar tillsammans vad man kunde göra som skulle vara till nytta för alla. Man försöker också hitta aktörer som vill och kan genomföra olika slags projekt.

ARBETSGRUPPENS VERKSAMHET går

främst ut på att hjälpa länderna att göra bättre det som de annars också gör. Dessutom försöker man ha en överblick över vilka projekt som är på gång. Vienonen tycker att det skulle behövas en bättre databas över olika projekt där det skulle framgå vad man gjort, vad man gör och vad man planerar att göra. Då skulle man kunna undvika flera projekt om samma sak. Om finansierarna dessutom skulle ha tillgång till projektplanerna skulle det vara lättare för dem att hitta bra aktörer för att genomföra projekten. Det är också viktigt att veta vilka aktörer det finns i de olika länderna.

– OFTA TÄNKER MAN att samarbete är det samma som att genomföra ett projekt, men SIHLWA genomför inte direkt några projekt. Arbetsgruppen finansierar inte heller några projekt eftersom den inte har några egna pengar. I stället funderar den på vilka projekt det skulle vara bra att fokusera på och ställer upp som "fadder" för projekten, säger Vienonen.

Alkoholfrågorna utgör en viktig del av arbetsgruppens verksamhet.

– Såväl EU som WHO har en alkoholpolitik, men det gäller också för medlemsländerna att genomföra alkoholpolitiken i praktiken och inte endast ta upp frågan i festtalen. En annan viktig fråga är ungas hälsa. Ett projekt i S:t Petersburg riktar sig till exempel till skolorna och skolhälsovården.

Hittills har gruppen haft tre möten och deltagarantalet har ökat för varje möte. Det här ser Vienonen som ett positivt tecken med tanke på fortsättningen.

– Finland, Litauen och Ryssland har varit särskilt aktiva.

ARBETSGRUPPENS VERKSAMHET finansieras för tillfället av Finland och Litauen. Projektanslag har också sökts hos Nordiska ministerrådet.

År 2007 kommer att vara ett arbetsfyllt år. Finland är ordförande för Nordiska ministerrådet år 2007 och inom ramen för ordförandeskapet ordnas i S:t Petersburg i december en internationell konferens kring hälsosam livsstil. Sverige för sin del är ordförande för Östersjörådet och SIHLWA deltar aktivt i planeringen och

Suomeksi

Pohjoisen ulottuvuuden sosiaali- ja terveysalan kumppanuuden "Sosiaali-

nen osallisuus, terveet elämäntavat ja työkyky" -asiantuntijatyöryhmä (Social Inclusion, Healthy lifestyles and Work Ability SIHLWA) aloitti toimintansa vuonna 2005. Työryhmän toiminnan painopistealueita ovat alkoholin käytön ehkäisy, nuorten terveellisten elintapojen edistäminen sekä työterveyden ja työturvallisuuden edistäminen.

- Työryhmä luo verkostoja ja hankkii projekteille sopivia toteuttajia. Se ei itse toteuta projekteja eikä sillä ole omaa rahaakaan, vaan se toimii lähinnä projektien kummina, kertoo työryhmän koordinaattori Mikko Vienonen.

Vuosi 2007 tulee olemaan työntäyteinen. Suomi on Pohjoismaisen ministerineuvoston puheenjohtaja vuonna 2007 ja Pietarissa järjestetään sen johdosta ensi joulukuussa terveisiin elintapoihin pureutuva kansainvälinen konferenssi. Itämeren neuvostoa puolestaan johtaa Ruotsi, ja SIHLWA on vahvasti mukana maaliskuussa suunnitellun alkoholihaittojen ehkäisykonferenssin suunnittelussa ja toteutuksessa Riiassa, Latviassa. Vuonna 2007 on myös tarkoitus saada vauhtiin Pietarissa alkava nuorten alkoholinkäytön ja huumeiden ehkäisyprojekti, johon ulkoministeriö ja Pohjoismaainen ministerineuvosto on myöntänyt varoja. Luoteis-Venäjän työterveyden ja turvallisuuden projektia jatketaan ILO:n kautta SIHLWA:n työterveysryhmän avustamana.

SIHLWA voitelee rattaita ja antaa suuntaa. Ei ole tärkeintä mistä suunnasta tuulee, vaan että osaamme asettaa purjeemme oikein, toteaa Vienonen.

SIHLWA ska smörja kugghjul och visa riktningen. Det är inte helt lätt att placera in SIHLWA i ett fack.

Foto Jan Frimansson.

genomförandet av konferensen om förebyggande av alkoholens skadeverkningar, som enligt planerna ordnas i mars i Riga. I planerna finns också ett projekt för att förebygga alkohol- och narkotikabruk bland unga i S:t Petersburg som utrikesministeriet och Nordiska ministerrådet har beviljat finansiering för. År 2007 fortsätter

också ILO:s projekt för arbetshälsa och arbets säkerhet i nordvästra Ryssland. SIHLWA:s arbetsgrupp för arbetshälsa hjälper ILO att genomföra projektet.

- SIHLWA smörjer alltså kugghjulen och visar riktningen. Det viktiga är inte varifrån det blåser utan att vi har rätt kurs, konstaterar Mikko Vienonen. □

Barbro Söderlund är informatör vid Social- och hälsovårdsministeriet i Finland. barbro.soderlund@stm.fi

Et løft for folkehelsa i nordområdene

Folkhelsa i Russland er dårlig, og landet kommer svært dårlig ut på en rekke av de mest sentrale helseparametre.

Fra Nordvest-Russland hører vi om forhold som er enda dårligere enn for Russland som helhet.

Med en vekst i samhandel mellom de nordiske landene (eksempelvis mellom Norge og Russland på 66 prosent fra 2004-2005), og med planer om utvidet samarbeid og påfølgende arbeids- og utdanningsmigrasjon over grensene, vil helseproblematikk i Barentsregionen som helhet bli en felles bekymring og utfordring for alle i nord. Derfor har et nettverk bestående av forsknings- og utdanningsinstitusjoner i Russland, Norge, Sverige og Finland dannet et nettverk for å styrke folkehelsesamarbeidet i nord. Et første steg er opprettelsen av en folkehelseutdanning i Arkhangelsk.

.....
BRIGT DALE

I FORBINDELSE MED en konferanse om folkehelseproblematikk i Russland i september 2006, foretok man ved Northern State Medical University (NSMU) i Arkhangelsk den offisielle åpningen av Arkhangelsk International School of Public Health (ISPHA). Bak opprettelsen av ISPHA står et nettverk av samarbeidende utdannings- og forskningsinstitusjoner med base i og/eller sterke interesser i nord. Skolen vil kunne ta opp inntil 30 studenter årlig, og er ment å skulle møte behovet for etterutdanning av helsepersonell og helseadministratorer innenfor moderne folkehelse-teori. Det første kullet med studenter vil starte opp i månedsskiftet januar-februar i år, og det satses på at man kan uteksaminere de første 'Masters of Public Health' i Arkhangelsk i 2009. Opprettelsen av denne skolen er en viktig milepæl i arbeidet for et sterkere folkehelsesamarbeid i

nordområdene, og da med et særlig fokus på Barentsregionen, og skolen vil kunne bli en viktig samarbeidspartner i det videre folkehelsearbeidet i hele barentsregionen, – et samarbeid vi mener vil kunne ha stor betydning skal utviklingen av nordområdene bli til noe som gagnar alle, uansett nasjonal tilhørighet eller kulturell identitet.

ETTER AT FORSKERE ved institutt for samfunnsmedisin ved universitetet i Tromsø (ISM) – med professor Odd Nilsen og førsteamanuensis Tormod Brenn i spissen – i samarbeid med russiske kolleger hadde gjennomført den første epidemiologiske populasjonsstudie i Arkhangelsk (og den tredje i alt i Russland) i 1999-2000, diskuterte man hvordan man kunne sikre en bedre rekruttering lokalt til forskningsarbeid innenfor epidemiologi. Ikke minst ble spørsmålet om formalisert

utdanning vektlagt, og forskerne fra Tromsø ble så bedt om å assistere NSMU i å etablere et institutt for samfunnsmedisin med fokus på epidemiologi, etter modell av instituttet i Tromsø. Det ble besluttet å søke om midler til dette, og i samarbeid med Nordic School of Public Health i Göteborg ble en første søknad sendt til Barents helseprogram ved det norske helse- og omsorgsdepartementet. Søknaden ble godt mottatt, men man ble bedt om å inkludere en masterutdanning i folkehelsevitenskap. For slik å kunne sørge for at denne typen kunnskap også kunne komme helsearbeidere og helseadministratorer i Nordvest-Russland til gode. I løpet av 2002-2003 ble så et utkast til studieprogram utmeislet. I neste søknadsrunde med departementet ble man så bedt om å sørge for å ha et noe større nettverk av institusjoner som kunne delta i arbeidet, og i løpet av høsten 2004

og våren 2005 tok man initiativ overfor folkehelsemiljøer i Umeå, Tampere og Midt-Sverige (Sundsvall). Alle stilte seg svært positive til ideen om å etablere en slik utdanning i Arkhangelsk, og stilte villig opp med ekspertise og ressurser i prosjektet.

DEN VIKTIGSTE ÅRSÅKEN til at man setter i gang dette prosjektet, er for å legge til rette for at den ubalanse i folkehelsesituasjonen som eksisterer mellom landene i nord skal minimeres, – en ubalanse som vil kunne utgjøre et problem for alle, og som vil kunne lede til migrasjon og ustabilitet, og til at stadig større sosiale og økonomiske forskjeller gjør seg gjeldende. I en tid der arbeidsutveksling, kunnskapsutveksling og handels- og industrisamarbeid står i fokus, er det enhver utdannings- og forskningsinstitusjons oppgave å både søke å påvirke utviklingen og å monitorere de prosesser som settes i gang, for slik å kunne være både premissleverandører og tjenesteytere for så vel politiske beslutningstakere som andre viktige samfunnsaktører. Samarbeidet mellom de nordiske land og Russland er under utvikling, og det er vår oppgave å følge opp og følge med på denne prosessen.

EN ANNEN VIKTIG ÅRSÅK til at man fra nordisk side satser på å opprette et folkehelsestudie i vårt naboland i øst, er ønsket om forskningssamarbeid, og behovet for forskerrekruttering. De nasjonale grensene blir kun barrierer og ikke relevante entiteter når man for eksempel snakker om forskning på miljøgifter og de helsemessige konsekvenser disse medfører. Likeledes vil man kunne lære mye om egne populasjoner ved å få bedre innsikt i naboenes med hensyn til for eksempel hjerte-karproblematikk, om smittsomme sykdommers epidemiologi, om rusmiddelproblematikk, arbeidsmedisin eller kosthold. Også helse-tjenesteforskning, helseøkonomi, medisinsk sosiologi og helsepolitikk vil være vesentlige områder der forskning over grensene bør kunne være fruktbar. Helt konkret ser man allerede for seg muligheten for å gjøre sammenligninger av data fra den nye Tromsundersøkelsen og Ark-

hangelskundørsøkelsen; to befolkningsundersøkelser der både flere av spørreskjemaspørsmålene og de fysiske målingene er sammenlignbare.

PROSJEKTET FINANSIERES i all hovedsak av det norske helse- og omsorgsdepartementet i første omgang, men støttes også via betydelig egeninnsats fra nettverkspartnerne. Det er behov for ytterligere finansiering av prosjektet, og nettverket er inne i et svært viktig år i så måte; den videre støtte fra departementet avhenger av at man har fått dette til. Dog er det viktigste i denne sammenheng den opptrappingsplan for hvordan NSMU i Arkhangelsk gradvis

skal ta over de forpliktelsene som prosjektet i dag bærer. Det vil særlig være av avgjørende betydning at de statlige sentrale organer i Russland gir NSMU den støtte de behøver for å kunne ta dette løftet. Lobbyaktivitet er iverksatt på flere nivåer, om man håper på en avklaring av dette spørsmålet inne tredje kvartal i år.

I undervisningssammenheng er det lærere fra nettverksinstitusjonene med høy kompetanse innenfor sine fagfelt som i første omgang kommer inn og underviser sammen med en russisk bilærer rekruttert i Arkhangelsk. Disse bilærerne har alle – eller vil komme til å ha – en grunnutdanning i folkehelsevitenskap i tillegg til erfaring fra folkehelsevitenskapelig arbeid, enten som forskere, som allmennleger eller spesialister eller som helseadministratører. De av dem som ikke har en folkehelseutdanning fra før, vil starte på utdanningen i Arkhangelsk, for så å bli tilbudt å gå et eget spesielt "training-the-trainers"-program, levert ved The International School of Public Health i Umeå.

VÅRT HOVEDMÅL står altså klart; vi ønsker å spille en rolle i å bedre folkehelsesituasjonen i NV-Russland, og i å øke kunnskapen om folkehelsen generelt i hele Barentsregionen ved å satse på et nettverk av institusjoner med erfaring og interesse for ny kunnskap om og fra området. En bør sikte mot så like muligheter og helsevilkår som mulig for alle i Barentsregionen, uavhengig av hvilket land man bor i. □

(Detta är en av redaktionen förkortad version. Artikeln i sin helhet kan läsas på www.shn.dk)

Brigit Dale er Rådgiver ved Institutt for samfunnsmedisin, Universitetet i Tromsø

Samarbetsprogram om barn med funktionshinder gör nordisk nytta

.....
THOMAS LISTERMAN

De flesta nordiska länderna avvecklar sedan en lång tid tillbaka sina stora institutioner för barn med funktionshinder. Tanken bakom denna avveckling är att barnen i de flesta fall mår bättre av att bo hemma hos sina familjer och ta del av tjänster i närheten av hemmet. I de baltiska länderna, Nordvästryssland och Kaliningrad dominerar fortfarande de stora institutionerna.

DET SAMARBETSPROGRAM som Nordiska samarbetsorganet för handikappfrågor (NSH) driver i närområdena vill förmedla de nordiska ländernas erfarenheter av att bygga upp lokala alternativ till de stora institutionerna. Programmet har varit framgångsrikt under 2006 och bland annat anordnat lyckade konferenser i St. Petersburg, Vilnius och Kaliningrad.

Mycket av år 2005 användes till att samla information om situationen i länderna, analysera redan pågående aktiviteter och identifiera möjliga samarbetspartners. På detta grundlag kunde NSH utforma en plan för hur samarbetsprogrammet bäst skulle organiseras. Sedan slutet av förprojektet 2005 är det NSHs projektledare Marianne Smedegaard som driver samarbetsprogrammet framåt.

– De tre baltiska länderna och de två ryska regionerna Nordvästryssland och Kaliningrad har organiserat tjänster för barn med funktionshinder på olika sätt och det behövde samarbetsprogrammet ta hänsyn till, säger Marianne Smedegaard. Därför lade vi mycket tid på att bygga upp regionala och nationella styrgrupper med representanter från myndigheter, fackmiljöer och brukarorganisationer. Styrgrup-

perna kan på ett bra sätt precisera hur samarbetsprogrammet kan vara ett stöd för utvecklingen av nationella strategier och bidra till utveckling av lokala tjänster och långsiktig avveckling av stora institutioner.

IDAG ÄR STYRGRUPPER etablerade i Kaliningrad, Estland och Litauen och de är på god väg i Nordvästryssland och Lettland.

– Nordiska Ministerrådets lokala kontor i närområdena var en stor hjälp i arbetet med att hitta kontaktpersoner, säger Marianne. Kontaktpersonerna fungerade sedan som "dörröppnare" och bjöd in andra relevanta personer att vara med i styrgrupperna.

Mariannes intensiva arbete med att bygga upp personliga kontakter på plats i närområdena bar frukt under 2006. Tre lyckade och välbesökta konferenser ägde

rum i St. Petersburg, Vilnius och Kaliningrad. "Improving the Quality of Life of People with Disabilities in Europe: Participa-

tion for All, Innovation, Effectiveness" var den långa titeln på konferensen som anordnades av Nordiska Ministerrådet i samarbete med det Europarådet i St. Petersburg i september. Den satte fokus på barn med funktionshinder i sammanhang med att Europarådet presenterade sin nya handlingsplan för personer med funktionshinder. Konferensen avslutades med en deklaration, som bland annat handlade om

vidare samarbete på området mellan Nordiska Ministerrådet och Europarådet.

I OKTOBER ANORDNADES en konferens i Vilnius i Litauen som ville inspirera till utveckling av nya tjänster för barn med funktionshinder och deras familjer genom

SAMARBETSPROGRAMMETS MÅL:

- › Utveckling av lokalbaserade åtgärder och tjänster som gör det möjligt för barn med funktionshinder att bo hemma hos sina föräldrar, när det är önskvärt.
- › Förbättring av situationen för barn med funktionshinder som bor på institutioner
- › Stimulering till avveckling av institutioner när utbudet är säkrat i form av lokalbaserade tjänster.

Tidsplanen är 2005-2008 och berörda länder/regioner är Estland, Lettland, Litauen, Nordvästryssland (St. Petersburg) och Kaliningrad. Samarbetspartners är Nordiska Ministerrådet, Europarådet, systeminstitutioner, nordiska och nationella aktörer.

Marianne Smedegaard.
Foto Thomas Listerman.

att berätta om nya metoder och goda exempel från de nordiska länderna och från det egna landet. Totalt 240 föräldrar, representanter från brukarorganisationer, politiker, tjänstemän och fackexperter var registrerade till konferensen, som blev en viktig utgångspunkt för det vidare arbetet i Litauen. Bland annat anmälde en region i landet intresse för att inleda konkreta samarbetsprojekt och fungera som föregångare för andra regioner. I Kaliningrad i november prövades formen "workshop-konferens", där deltagarna från ministerier, regionala och lokala myndigheter, ledare och personal på institutioner, föräldrar till funktionshindrade barn samt andra nyckelpersoner på området arbetade intensivt i små grupper med att identifiera sina specifika behov och utbytte erfarenheter och expertis. Istället för beräknade 60 deltagare deltog 100 personer i konferensen, vilket visar att intresset för den nordiska modellen och för vidare samarbete är stort.

SOM NAMNET ANTyder ligger betoningen i NSHs program i närområdena på samarbete. Förutom Nordiska Ministerrådet och dess sekretariat i Köpenhamn och Europarådet är flera systerinstitutioner inom Nordiska Ministerrådets social- och hälsosektor viktiga samarbetspartners. Nordiska utbildningsprogrammet för utveckling av social service (NOPUS) är på olika sätt inblandade i erfarenhetsutbytet med fackmiljöerna i närområdena. Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap (NHV) deltar i en ytterligare dimension av samarbetsprogrammet: att informera och sprida kunskapen om Design för Alla. NSHs dotterinstitution Nordiskt utvecklingscenter för handikapphjälpmedel (NUH) är involverad i erfarenhetsutbyte på hjälpmedelsområdet. Dessutom medverkar en rad nordiska och lokala aktörer i de konferenser som anordnas för att knyta kontakter och dela med sig av sina erfarenheter.

SAMARBETSPROGRAMMET utvecklas vidare under 2007. NHV och NSH arran-

Suomeksi

Pohjoismaat ovat vuosien ajan purkaneet vammaisille lapsille tarkoitettuja

suuria laitoksiaan. Näin siksi, että useimmissa tapauksissa lasten katsotaan voivan paremmin, kun he saavat asua omassa kodissaan. Sen sijaan Baltian maissa, Luoteis-Venäjällä ja Kaliningradissa suuret laitokset ovat vielä tavallisia.

Pohjoismainen vammaiskysymysten yhteistyöelin (NSH) toteuttaa lähialueilla yhteistyöohjelmaa, jolla välitetään Pohjoismaiden kokemuksia paikallisten vaihtoehtojen luomiseksi suurten laitosten sijaan. Suuri osa vuodesta 2005 kului tietojen keräämiseen maiden tilanteesta, meneillään olevan toiminnan analysointiin ja yhteistyökumppanien hakemiseen. Yhteistyöohjelman tavoitteena on kehittää paikallisia toimenpiteitä ja palveluja, joiden avulla vammaiset lapset voivat asua kotona vanhempiensa luona, parantaa laitoksissa asuvien vammaisten lasten tilannetta sekä kannustaa laitosten purkamiseen silloin kun paikallisia palveluja on tarjolla tarpeeksi.

gerar de första utbildningsdagarna om Design för Alla i Tallinn den 23 januari och i Vilnius den 2 februari. Utbildningsdagarna kombinerar föreläsningar med workshops. Bland annat kommer NSHs direktör Inge Ovesen att berätta om Nordiska Ministerrådets handlingsplan för Design för Alla. Samtidigt väntar nya möten på projektledare Marianne Smedegaard i januari, bland annat för att träffa styrgruppen i Litauen och för att försöka etablera styrgruppen i St. Petersburg. I mars är det dags för nästa större konferens, den här gången i Estland med fokus på metodutveckling, eftersom styrgruppen har identifierat ett behov på området.

– Den personliga kontakten är avgörande för ett gott samarbete, därför är det viktigt att vara på plats, avslutar Marianne. □

Mer info på www.nsh.se, Nordiska samarbetsorganet för handikappfrågor.

Thomas Listerman är
informatör vid Nordiska samarbetsorganet
för handikappfrågor
thomas.listerman@nsh.se

Sunt samarbeid i grenseland

Smittsomme sykdommer, sviktende allmennhelse og demografiske kriser kan ha vidtgående konsekvenser nasjonalt, så vel som internasjonalt. Russlands setter i dag sterkere fokus på de store helseproblemene i landet, og dette kan legge til rette for økt internasjonalt helsesamarbeid. I Barentsregionen finnes godt etablerte multilaterale samarbeidsstrukturer innenfor helse.

DA DET FORMELLE Barentssamarbeidet ble etablert i 1993 var det den menneskelige dimensjonen som sto i sentrum. Militærpolitiske spørsmål, atomsikkerhet og ressursforvaltningsspørsmål ble ikke inkludert i samarbeidets arbeidsområder, mens de mellommenneskelige relasjonene på tvers av grensene i regionen – folk-til-folk samarbeidet – ble fremhevet som en viktig alternativ sikkerhetspolitisk tilnærming.

Barentssamarbeidet ble en internasjonal nyvinning. I en storpolitisk og strategisk svært viktig region ble de nye regionalt forankrede og grenseoverskridende samarbeidsstrukturene raskt en plattform for politisk og menneskelig kontakt. Barentssamarbeidet fikk potensial til å fungere som arena for koordinering av aktiviteter og politikk.

BARENTSREGIONEN PREGES av store sosiale og økonomiske ulikheter, både på tvers av landegrensene og innad i de ulike regionene. Det generelle sykdomsbilde i den russiske delen av regionen ble etter Sovjetunionens sammenbrudd radikalt forverret, både hva gjelder smittsomme sykdommer og livsstilssykdommer.

Spesielt bekymringsfull er i dag situasjonen blant russiske barn og unge. I følge UNICEF (Social Monitor 2004) dør så mange som én av 30 russiske menn før fylte 25 år. Unaturlige dødsårsaker som ulykker, forgiftning, selvmord, vold og drap, samt dårlig kosthold og livsstil, ligger til grunn for utviklingen. Situasjonen er tilsvarende dyster hva gjelder smittsomme sykdommer. I følge UNAIDS er opptil 80 prosent av alle HIV-smittede i Russland under 30 år.

Helse er derfor et naturlig og viktig satsingsområde for det internasjonale samarbeidet i nord. Det første Barents Helseprogram ble formelt opprettet i 1999 og markerte begynnelsen på det multilaterale helsesamarbeidet i regionen. Programmet ble utviklet i et inngående samarbeid mellom russiske, finske, svenske og norske helsemyndigheter, på både nasjonalt og regional nivå. Programmets permanente arbeidsgruppe, Working Group on Health and Related Social Issues (WGHS), har utarbeidet satsingsområdene for programmet – smittsomme sykdommer, primærhelsetjeneste, livsstil, urfolk og barn og unge.

TO HANDLINGSPROGRAM er blitt utarbeidet (1999–2003 og 2004–2007), og disse har de siste årene vært ryggraden i Norges helsesamarbeid med Nordvest-Russland. Norge bevilger i dag omtrent 17 millioner

norske kroner årlig til prosjektsamarbeid med Nordvest-Russland innenfor helse og sosialt arbeid, og disse midlene forvaltes av det norske Helse og omsorgsdepartementet i samsvar med prioriteringene i Barents Helseprogram.

Et nytt banebrytende HIV program ble i 2005 vedtatt av WGHS, og dette programmet har siden vært et positivt bidrag i kampen mot HIV/Aids i regionen.

PARTNERSKAPET FOR HELSE og livskvalitet under EUs Nordlige Dimensjon (NDPHS) ble opprettet i 2003, og kan på mange måter ses som en arvtaker for CBSS Task Force on Communicable Disease Control in the Baltic Sea Region (2000–2004). Partnerskapet har som hovedoppgave å bekjempe smittsomme sykdommer og livsstilssykdommer, samt å styrke prosjektinformasjon og koordinering mellom landene i regionen. De viktigste geografiske områdene for NDPHS er Nordvest-Russland, de baltiske landene og Polen. Partnerskapet opprettholder flere ekspertgrupper med representanter fra de 11 partnerlandene.

Barents Helseprogram og NDPHS har de samme overordnede målsettinger og vil i årene fremover sannsynligvis bli forsøkt ytterligere koordinert og samkjørt.

Det norske Barentssekretariatet i Kirkenes ble opprettet i 1993 for å følge opp den

ATLE STAALESEN

Gammal gränssstation vid Kirkenes.
Foto Jan Frimansson.

suomeksi

Tartuntataudeilla, yleisen terveydentilan heikkene-
misellä ja väestökriiseillä
voi olla laajoja vaikutuk-

sia sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Venäjä kiinnittää tällä hetkellä aiempaa enemmän huomiota terveysongelmiin, ja tämä pohjustaa tietä kansainvälisen terveysalan yhteistyön lisäämiselle. Barentsin alueella yhteistyö aloitettiin muodollisesti vuonna 1993. Tällä alueella leimallisia ovat suuret sosiaaliset ja taloudelliset erot sekä eri maiden välillä että eri alueiden sisällä. Tällä hetkellä tilanne on erityisen huolestuttava venäläisten lasten ja nuorten keskuudessa. UNISEFin mukaan jopa yksi 30:stä venäläisestä miehestä kuolee ennen kuin täyttää 25 vuotta. Tilanne tartuntatautien osalta on yhtä lailla synkkä.

norske delen av Barentssamarbeidet. Sekretariatet har forvaltningen av regionale prosjektmidler fra Utenriksdepartementet som sin hovedoppgave, samtidig som flere nye arbeidsoppgaver gjennom

årenes løp er blitt tilført. Mer enn 2000 regionale norsk-russiske prosjekter har i årenes løp fått støtte av Barentssekretariatet. Prosjektporteføljen favner vidt fra næring og utdanning, til kultur, urfolk og sosialt-relatert arbeid. Siden 2005 har sekretariatet i tillegg satset sterkere på helse gjennom et nyopprettet helsefond for mindre prosjekter.

SELV OM SEKRETARIATET i dag jobber primært for å følge opp norsk-russiske relasjoner, spiller det samtidig en rolle i forhold til det multilaterale samarbeidet i regionen. Da Barents Helseprogram ble vedtatt i 1999, fikk Barentssekretariatet således ansvar for å følge opp programnets nettside (Barentshealth.org) og prosjektdatabase.

Innenfor det internasjonale helsesamarbeidet i regionen, har Barentssekretariatet

Barentsregionen inkluderer 13 regionale enheter: fem i Nordvest-Russland (Murmansk Oblast, Republikken Karelen, Arkhangelsk Oblast, Nenets Autonome Område, Republikken Komi); tre i Nord-Norge (Nordland fylke, Troms fylke, Finnmark fylke); tre i Nord-Finland (Lapland län, Oulo län, Kajnuu) og to i Nord-Sverige (Norrbotten län, Vesterbotten län). De politiske samarbeidsstrukturene i Barentssamarbeidet inkluderer Regionrådet og Barentsrådet, samt en rekke spesialiserte arbeidsgrupper.

rolle først og fremst vært å bistå med informasjonsarbeid. Dette videreføres i dag både innenfor Barents Helse og Sosialprogram og Arbeidsgruppen for helse og sosialt-relaterte saker (WGHS), og i forhold til Nordlige Dimensjon Partnerskapet for Helse og Livs-

kvalitet (NDPHS). Barentssekretariatet har siden 2003 aktivt bidratt innenfor NDPHS for å få utviklet en ny avansert database og et web-basert verktøy for prosjektregrering.

Sekretariatet vil i 2007 søke å styrke sitt engasjement innenfor det regionale helsesamarbeidet.

RUSSLAND OPPLEVER I DAG økonomisk vekst, og store deler av befolkning har fått forbedret levestandard. Samtidig fortsetter en betydelig andel av russere å leve under sosialt vanskelige kår. I følge regionale myndigheter lever ca. 20 prosent av befolkningen i regioner som Murmansk Oblast under russisk fattigdomsgrense.

Behovet for helsesamarbeid på tvers av grensene i Nord-Europa og Barentsregionen er ikke blitt mindre. Sosiale skillelinjer både mellom øst og vest, samt innad i regi-

onene, er fortsatt urovekkende store, og spredningen av sykdommer som HIV og tuberkulose forblir høy. Prosjektsamarbeidet i regionen vil imidlertid måtte tilpasses enhver tids rådende omstendigheter. Den gunstige økonomiske utviklingen i Russland gjør at det i fremtiden må forventes større bidrag fra russiske prosjektdeltakere.

Folks helse er avgjørende for bærekraftig vekst og utvikling, og det vil være i hele regionens felles interesse å forbedre den allmenne helsesituasjonen. Barentssekretariatet mener det internasjonale helsesamarbeidet i nord bør forankres i multilaterale løsninger, og jobber derfor for å styrke samarbeidsstrukturer som WGHS og NDPHS.

Barentssekretariatet mener i tillegg at opprettelsen av et foreslått internasjonalt sekretariat for Barentssamarbeidet positivt vil kunne påvirke helsesamarbeidet i regionen. Norske myndigheter kom høsten 2005 med konkret forslag om opprettelsen av et koordinerende internasjonalt Barentssekretariat. Oppfølging av det internasjonale helsesamarbeidet i regionen vil kunne bli et av flere ansvarsområder for det nye sekretariatet. □

Atle Staalesen är anställd vid Barentssekretariatet i Kirkenes. atle.staalesen@barents.no

Allt bredare samarbete i Östersjöstaternas råd

Mitt i den svenska maktens hjärta i Mälarens utlopp ligger en liten ö. Ön är helt bebyggd med ett pampigt hus. Det ser ut som huset flyter på vattnet. Här finns Östersjöstaternas Råd – CBSS.

JAN FRIMANSSON

CBSS BESTÅR AV 11 medlemsländer, men samarbetar i sin tur med andra organ som t.ex. Barentsrådet (BEAC). I vissa projekt finns även länder som Ukraina, Vitryssland och Moldavien med.

En del av samarbetet inom CBSS gäller utsatta barn. Det var 2002 som inriktningen breddades från människohandel, barnsexturism m.m. Nu tar man även upp andra frågor kring utsatta barn efter en lista med prioriterade områden. På listan finns barns rättigheter på institutioner och i andra former av skyddsåtgärder. SHN har träffat Lars Löf som arbetar med detta.

DET VAR PÅ ETT ministermöte man beslöt arbeta med barn på institution. Forskningen inkluderar samtliga medlemsländer. Det visar sig att barn på institution klarar sig sämre än andra barn och ofta hamnar i brottslighet och missbruk. De har fyra gånger större risk att dö tidigt. En registerstudie svensk från svenska Socialstyrelsen visade nyligen hur illa det går för barnen – åtgärderna tycks inte verka. Detta är tidigare känt från Ryssland. När institutionsbarnen får egna barn hamnar dessa i samma utveckling.

Man talar i de här sammanhangen om en östra del och en västra del. I den västra

hamnar barnen på institution beroende på eget beteende, t.ex. brott, missbruk eller självdestruktivt.

I den östra finns traditioner med stora institutioner där professionella ger barnen en bra uppfostran. Föräldralösa barn flyttar in och lämnar först som vuxna. Det gäller även barn med lindriga handikapp och utvecklingsstörda. Barn på barnhem har ofta föräldrar – tröskeln att komma in är låg och därför tillgrips det även vid arbetslöshet eller flytt för att hitta nytt jobb.

- VI SKA TITTA PÅ DETTA i ett rättighetsperspektiv för att se vad samhället är skyldigt

att ge mig i den situationen utifrån Europarådets rekommendationer, säger Lars Löf. Det gäller inte enbart barn i institutioner utan även vad som leder dit och vad som sker efteråt.

Europarådet beskriver ofta institutioner som en sista åtgärd eller möjlighet.

Arbetet sker på regional nivå. Tanken är att dra lärdom från de andra länderna hur man arbetar med att få barn in i institutionerna – och ut.

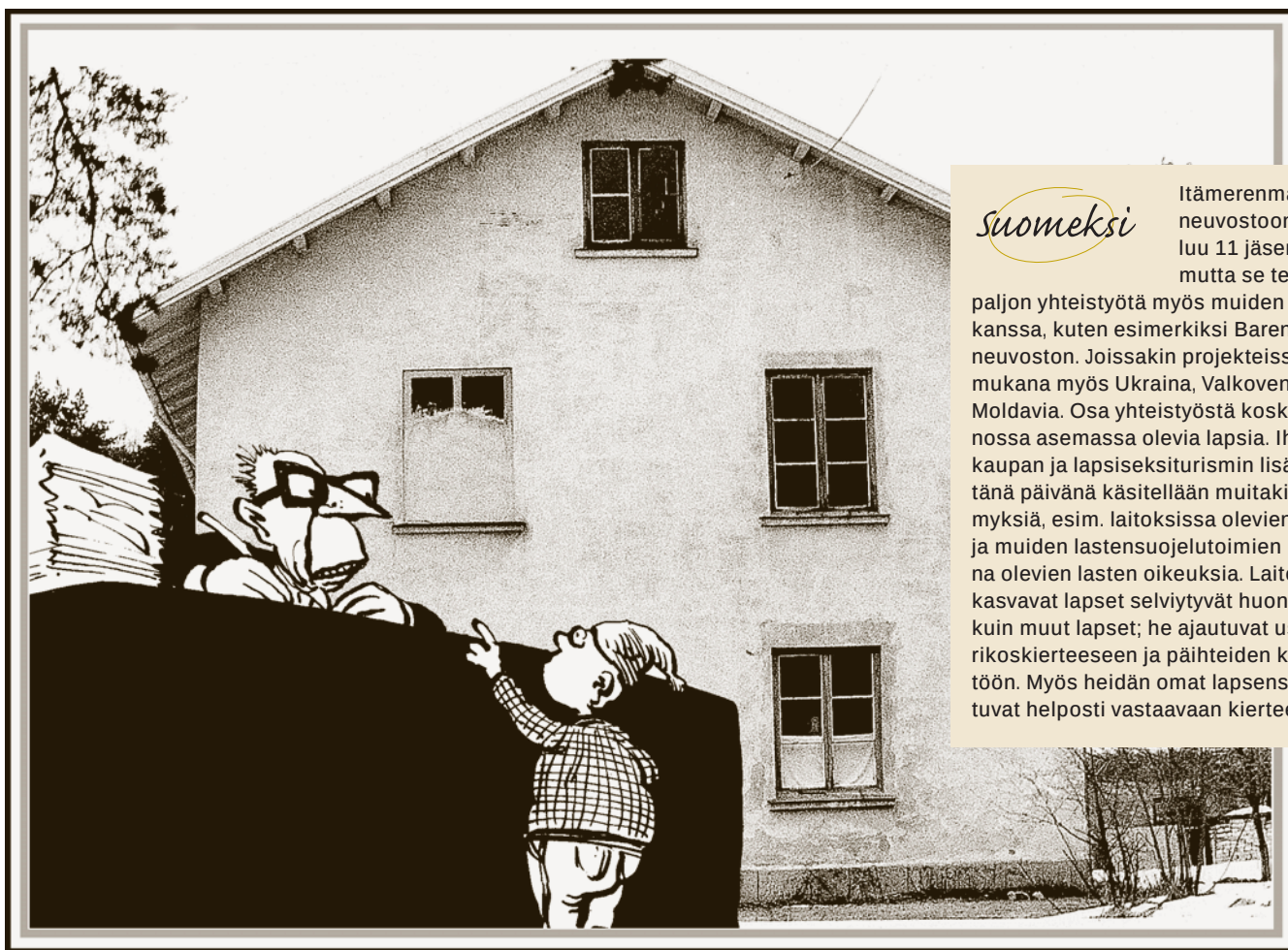
- Det har visat sig att man vet väldigt lite ifråga om hur det ser ut i andra länder, säger Lars Löf. Hur ser t.ex. tillsynen ut så man vet att institutionerna fungerar som de ska. Det är viktigt för oss med tillsyn

så vi ser att de arbetar professionellt och att vi kan ge personalen i institutionerna verktyg så de ger barnen det de behöver, att barnen inte utsätts för övergrepp och att barnen förbereds dem för ett liv utanför institutionen.

NÄR DET GÄLLER ATT LÄRA av varandra så finns det mängder av lösningar hur man

CBSS Sekretariat
Strömsborg
P.O. Box 2010
103 11 Stockholm
SWEDEN
Tel: +46 8 440 19 20
Fax: +46 8 440 19 44
E-mail: cbss@cbss.org

www.cbss.st/structure/secretariat
The CBSS Permanent International
Secretariat

Suomeksi

Itämerenmaiden neuvostoon kuuluu 11 jäsenmaata, mutta se tekee

paljon yhteistyötä myös muiden elinten kanssa, kuten esimerkiksi Barentsin neuvoston. Joissakin projekteissa ovat mukana myös Ukraina, Valkovenäjä ja Moldavia. Osa yhteistyöstä koskee huonossa asemassa olevia lapsia. Ihmiskaupan ja lapsiseksiturismin lisäksi tänä päivänä käsitellään muitakin kysymyksiä, esim. laitoksissa olevien lasten ja muiden lastensuojelutoimien kohteena olevien lasten oikeuksia. Laitoksissa kasvavat lapset selviytyvät huonommin kuin muut lapset; he ajautuvat usein rikoskierteeseen ja päihteiden käyttöön. Myös heidän omat lapsensa joutuvat helposti vastaavaan kierteeseen.

förbereder för övergång till liv utanför – t.ex. ett övergångsboende. I Moskva får de unge en lägenhet. I Polen har man ett program där ungdomar i föreningsform stöttar varandra när de tvingas till ett självständigt liv utan att ha det nätverk som en familj och andra släktingar utgör.

– När det gäller att planera för ett liv utanför institution finns idéer kors och tvärs i regionen, säger Lars Löf.

Accepteras det lättare i öst att man varit på institution jämfört med väst? Nej menar Lars Löf. På en konferens nyligen deltog ungdomar från Ryssland, Sverige och Norge vilka varit på institution. Svaret från samtliga var att detta är inget man pratar om.

PROJEKTET MED BARNNS RÄTTIGHETER på institution är fortfarande på planeringsstadiet. I alla kommande insatser ska man samarbeta med ungdomar på institution och ta vara på deras erfarenheter. En brittisk forskare arbetar redan med att

samla erfarenheter från ungdomar på institution, inte minst från de ungas synvinkel.

Vanligaste synpunkterna från unga är

- Krav på tydlighet och kontinuitet, t.ex. att man får ha samma socialsekreterare och att kunna ringa eller tala i enrum.

- Kompetens ska finnas för att hjälpa de stökiga, de som flippar ut.

- Tydlighet varför man sätter in sanktioner.

- Man ska ha en möjlighet att misslyckas och ändå hitta en fortsättning.

- Det ska vara en flytande gräns när man lämnar institutionen, som i en familj där man kan flytta hem igen.

- MAN PEKAR PÅ SVÄRIGHETERNA när man lämnar institutionen, t.ex. kontakter med myndigheter, banker osv. Man får en hel vuxenskapslåda full med problemlösningar när man lämnar och det är lätt att kliva fel.

Det visar sig även att barn på institution

ofta inte känner sig respekterad av personalen, att denna talar ovanför deras huvud och att man t.ex. inte får information att någon ska sluta. □

Fakta: Östersjöstaternas Råd (CBSS) bildades i mars 1992 av Sverige, Danmark, Finland, Norge, Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tyskland och Ryssland. Island anslöt sig 1995. Rådet är ett forum för samarbete mellan de deltagande länderna inom de flesta politikområden med undantag för försvarspolitik. En gång per år sammanträder Rådet på utrikesministernivå. Mellan rådsmötena styrs verksamheten av en ämbetsmannakommitté.

Jan Frimansson är redaktör för Social- och hälsovårdsnytt i Norden.
red@shn.dk

Tio års samarbete mellan Finland och Ryssland ger resultat

Finland har haft närområdessamarbete med Ryssland sedan år 1992. Det primära föremålet för det bilaterala närområdessamarbetet är numera den nordliga dimensionens område och särskilt nordvästra Ryssland och Karelska republiken.

ANNE RISSANEN

ENHETEN FÖR INTERNATIONELLT utvecklingsarbete vid Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården Stakes är en av de aktörer som konkret deltar i samarbetet. Enheten har sedan 1994 deltagit i de nästan 30 utvecklingsprojekt som genomförts i Ryska federationen inom social- och hälsosektorn och som utrikesministeriet, social- och hälsovårdsministeriet och Europeiska unionen finansierat.

Projekten pågår oftast i tre år och båda länderna satsar på genomförandet av dem. Avsikten är att den know-how som fås ut av partnerskapet skall stanna kvar i Ryssland efter att projektet är avslutat.

FINLAND HAR ÅR 2006 satsat sammanlagt 26,6 miljoner euro på närområdessamarbete. Av summan har 20 miljoner euro gått direkt till Ryssland. Mest understöd har miljösektorn fått, social- och hälsosektorn ligger på andra plats med 2,5 miljoner euro.

Efter sovjetunionens kollaps stod social- och hälsovården inför stora utmaningar. Barnen och familjerna har varit de största förlorarna i övergången till marknadsekonomin.

Födelseföretalen har sjunkit i Ryssland och även statsmakten har ingripit i befolkningstillväxtens negativa utveckling. I början av år 2006 startade flera nationella projekt som täcker hela federationen. Ett av dem riktar sig till hälsosektorn. President Putin tog i ett tal i mars bland annat upp kvinnornas ställning och möjligheterna att förena arbete och familjeansvar. Han lovade bland annat en höjning av moderskapspenningen och lönerna inom hälso- och sjukvården.

FÖR ATT DET ARBETE som görs i Ryssland skall vara fruktbart måste samarbetsförhållandena vara långvariga. Stakes har genomfört flera projekt tillsammans med samma lokala partner. I S:t Petersburg har man samarbetat med medborgarorganisa-

tionen Stellit, som senast samordnat ett projekt för hälsofostran i skolorna.

I det treåriga projektet deltog nio pilotskolor. Skolorna var till sin karaktär mycket olika, allt från elitskolor till skolor med s.k. problembarn. Under projektets gång utbildades personalen till experter för hälsofrämjande. Syftet med projektet var att förebygga tobaksrökning samt alkohol- och narkotikabruk. Könssjukdomar, hiv-infektioner och förebyggande av våld och sexuellt utnyttjande ingick också i programmet.

– Det multiprofessionella samarbetet och nätverksbildningen mellan skolorna och personalen har ökat. Tack vare projektet har man också börjat våga tala om svåra saker, konstaterar projektchef Outi Karvonen från Stakes.

PROBLEMEN ÄR DE SAMMA för skoleleverna i S:t Petersburg som för skoleleverna i Norden. Sömnbrist, koncentrationssvårigheter, stress och surfande på Internet tar

I Karelen finns många friska och välmående barn (Barnen på bilden har ingenting med artikeln att göra). Foto Anne Rissanen.

på skolelevernas ork. Barnen från trasiga hemförhållanden och från familjer med missbruksproblem hamnar ofta på gatan eller fördriver tiden till exempel i spelhålor som har öppen dygnet runt.

I projektet för hälsofostran i skolorna har man i inläringen använt sig av interaktiva metoder såsom drama och produktion av radioprogram. I en del skolor har man lyckats få föräldrarna med i verksamheten. Föräldrarna har till exempel ivrigt lett eftermiddagsklubbar. På basis av de anföranden som hölls vid ett seminarium verkar sexualuppfostran ha gått hem hos unga i S:t Petersburg. De unga har blivit mera medvetna om hur man till exempel skyddar sig mot hiv.

Antalet barn i riskgrupper har ökat i S:t Petersburg de senaste åren. S:t Petersburgs stad har grundat familjestödscentraler där man hjälper barn som hotas av utslagning.

– Målet är att barnen skall kunna bo kvar hemma med den egna familjen. Bristen på fosterfamiljer är skriande, berättar

Tatjana Gorkusha från arbets- och socialkommittén i S:t Petersburg.

STAKES HAR UTFÖRT ett långsiktigt arbete i Karelska republiken. Finland har understött utvecklandet av primärvården ända sedan samarbetet började. Särskilt hälsofrämjandet har fått allt större uppmärksamhet, även från Karelska republikens sida. Målprogrammet för hälsosamma levnadsvanor fortsätter fram till år 2010 och syftar till att öka medvetenheten om sunda levnadsvanor bland befolkningen och hälsovårdspersonalen.

– Samarbetet mellan Karelska republiken och Stakes har pågått länge. Karelarna litar på oss. De har sagt att det här bland annat beror på våra gemensamma rötter, säger projektchef Marja Tuomi som samordnar närområdessamarbetet vid Stakes.

I Petrosavodsk ordnades i december avslutningsseminarier för tre Karelenprojekt och stämningen var entusiastisk och

positiv. I projekten deltog personal från både landsbygdens och städernas hälsovårdscentraler och polikliniker. Projektet har bland annat resulterat i material om hälsofostran avsedd för befolkningen. Samarbetet och ansvarsfördelningen mellan olika sektorer har också blivit klarare.

Det är mycket viktigt att främja hälsosamma levnadsvanor bland barn och unga i Karelen. Alkoholbruket och tobaksrökningen har de senaste åren ökat bland unga. Bristen på fysisk aktivitet är också ett problem.

INOM RAMEN FÖR DET projektet som Stakes samordnade ordnades utbildning i hälsofrämjande arbete för hälsovårdspersonalen. Utbildningen ordnades i form av seminarier och distansarbete. Studiebesök till Finland ingår också ofta i projekten, man har bland annat bekantat sig med finländska innovationer och god praxis inom

social- och hälsovården på ort och ställe.

– Allt finländskt går inte att tillämpa som sådant i den ryska modellen, men utbyte av erfarenheter med de finländska kollegerna har upplevts som givande och viktigt, sammanfattar Marja Tuomi.

Inom primärvården har man bland annat gjort screeningundersökningar och analyserat resultaten av dem. Med hjälp av resultaten har man gjort upp planer för hur man kunde främja hälsan bland olika riskgrupper.

– På basis av screeningarna har man inbjudit områdets invånare att delta i olika grupper för att diskutera olika hälsoproblem och hänvisat till exempel blodtryckspatienter till vård. Det mest utmanande i hälsorådgivningen har varit att nå de personer som verkligen hör till en riskgrupp, såsom alkoholiserade och rökande män, som dessutom eventuellt är arbetslösa och hotas av utslagning, berättar utvecklingsschef Marja Anttila från Stakes. Hon har varit med i projekten som sakkunnig.

HIV-EPIDEMIN ÖKAR SNABBT i Ryssland och ökningen är snabbast i världen. Finlands närområden är särskilt utsatta för spridningen av epidemin och för de allvarliga samhälleliga följder som detta kan ha på båda sidorna om gränsen. I Karelen konstaterades år 2005 ett rekordantal nya hiv-infektioner. Enligt Aids-stödcentral i Karelen konstaterades 49 nya fall år 2004, och fram till december 2005 hade 71 nya hiv-positiva personer registrerats. Av alla hivsmittade är 30 procent kvinnor. Största delen av dem som blivit smittade är unga i åldern 20–29 år. I Karelen är traditionen med sexualupplysning rätt ung. Unga som inte längre omfattas av den allmänna skolplikten kan ha relativt svårt att få tag på information.

Rysslands politiska ledning och centralförvaltning har alldeles nyligen börjat inse hur allvarlig situationen är och president Putin har bland annat inrättat ett program för att bekämpa hiv/aids. Men Aids-stödcentralerna behöver mycket stöd för att utveckla sin verksamhet. Stakes har därför tillsammans med sina ryska partner plane-

rat hiv- och aidsprojekt för både Karelen och Leningradområdet. Syftet med de nya projekten är att aktivera intressentgrupperna, dvs. förvaltningsmyndigheter, medborgarorganisationer, medborgare, företag och hivsmittade, till ett mera omfattande samarbete. Finansiering för projekten har sökts från utrikesministeriets närområdesanslag.

Efter ett tio år långt samarbete kan man skönja klara positiva resultat, man ännu återstår många utmaningar. Formerna för närområdessamarbetet kommer att ändras under den närmaste framtiden, men arbetet fortsätter. □

Barns och ungas välbefinnande är en viktig del av Finlands närområdessamarbete.

Foto Anne Rissanen.

Mera information om det internationella utvecklingssamarbetet vid Stakes: <http://idc.stakes.fi>

Anne Rissanen är informatör vid enheten för internationellt utvecklingssarbete vid Stakes.

suomeksi

Suomi on tehnyt lähialueyhteistyötä Venäjän kanssa jo vuodesta 1992. Yhteistyön yhte-

nä toteuttajana on Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin ulkomaanavun yksikkö. Stakes on osallistunut vuoden 1994 jälkeen lähes 30 Suomen ulkoasiainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä Euroopan unionin rahoittaman sosiaali- ja terveyssektorin kehittämishankkeen ja -ohjelman toteuttamiseen Venäjän federaatiossa.

Hankkeet ovat useimmiten kolmivuotisia ja niiden toteuttamiseen panostetaan molemmissa maissa.

Tuen antamisen strategiana on se, että yhteisen kumppanuuden kautta saavutettu tietotaito jäisi Venäjälle myös hankkeiden jälkeen.

Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen sosiaali- ja terveydenhuoltoon syntyi erityisiä haasteita. Markkinatalouteen siirtymisessä ovat maksajan rooliin joutuneet erityisesti perheet ja lapset.

Terveyden edistämiseen liittyvässä, kolme vuotta kestäneessä projektissa Pietarissa oli mukana yhdeksän pilottikoulua Nevskin alueelta.

- Moniammatillinen yhteistyö ja verkostoituminen eri koulujen ja henkilökunnan kesken ovat lisääntyneet. Hankkeen myötä myös vaikeista asioista on alettu uskaltaa puhua, toteaa projektipäällikkö Outi Karvonen Stakesista.

Yhteistyö Karjalan tasavallan ja Stakesin kanssa on kestänyt jo pitkään. Petroskoissa pidettiin kolmen Karjala -projektin päätösseminaarit joulukuussa. Projekteissa oli mukana niin maaseudun, kuin kaupunkienkin terveyskeskusten ja poliklinikoiden henkilökuntaa. Tuloksena on syntynyt muun muassa perusterveyskasvatuksen materiaalia väestön tarpeisiin. Myös eri sektorien välistä yhteistyötä ja vastuita on selkeytetty.

Hiv-epidemia kasvaa nopeammin Venäjällä kuin missään muualla maailmassa. Suomen lähialueet ovat erityisen alttiita epidemian leviämislle ja sen vakaville yhteiskunnallisille seuraamuksille rajan molemmin puolin. Stakes on suunnitellut yhdessä paikallisten kumppaniensa kanssa hiv:iin ja aidsiin liittyviä hankkeita niin Karjalaa kuin Leningradin aluettakin varten. Hankkeille on haettu rahoitusta Suomen ulkoasiainministeriön lähialuemäärärahoista.

Lisää tietoa Stakesin työstä ja yhteistyömahdollisuuksista:

<http://idc.stakes.fi>

Anne Rissanen

Kirjoittaja työskentelee tiedottajana Stakesin ulkomaanavun yksikössä.

Københavnermøde styrker social indsats mod trafficking i Østersølandene

Socialministrene fra Østersølandene vil styrke den sociale indsats mod handel med kvinder.

Socialministrene vedtog på rundbordskonferencen i dag i København blandt andet et projekt, der skal forhindre at udsatte teenagepiger bliver ofre for menneskehandel.

MARIA-PIA DE PALO

FORSLAGET OM AT HJÆLPE de udsatte teenagepiger kom fra den danske socialminister, Eva Kjer Hansen, og blev godt modtaget. Nordisk Ministerråd vil nu gå videre med dette og en række andre projekter, som østersølandene i dag blev enige om.

Eva Kjer Hansen ønskede med rundbordssamtalen at markere, at det er vigtigt, at landene er fælles om at se på de grundlæggende sociale vilkår. De er afgørende for, om kvinder risikerer at blive rekrutteret menneskehandel med henblik på prostitution.

- VI ER NØDT TIL at stå sammen på tværs af grænserne, hvis vi skal hjælpe ofrene for menneskehandel eller de piger, som

er på vej til at blive ofre for kyniske bagmænd. Jo tidligere vi kan sætte ind med en social indsats, jo bedre kan vi forhindre, at pigerne ender som handlede kvinder, siger Eva Kjer Hansen.

Det er første gang, at østersølandenes socialministre mødes for at diskutere trafficking. Københavnermødet mellem ministrene blev til på dansk initiativ efter et Nordisk Ministerrådsmøde i juni i år.

FORMÅLET MED rundbordsamtalen var at:

- få overblik over den eksisterende sociale indsats for støtte og forebyggende socialt arbejde

- etablere konkrete samarbejdsprojekter i afsenderlande-

ne, særlig med sigte på de forebyggende social- og helsemæssige aspekter

- styrke samarbejdet om den sociale indsats i både modtagerlandene og afsenderlandene overfor ofrene for trafficking for at få en bedre forbedret hjemsendelse og undgå gentagelse. □

Mari-Pia de Palo
är rådgivare vid Nordisk Ministerråds sekretariat.
mpp@norden.org

suomeksi

Itämeren-
maiden
sosiaali-
ministerit

tapasivat lokakuussa ensimmäistä kertaa keskustellakseen naiskaupasta. Sosiaali-ministerit korostavat sosiaalisten toimien tärkeyttä naiskaupan vastaisessa toiminnassa. Ministerit keskustelivat mm. projektista teini-ikäisten tyttöjen auttamisesta niin, ettei heistä tulisi ihmiskaupan uhreja. Aloite tuli Tanskan ministeriltä ja se hyväksyttiin. Pohjoismaiden ministerineuvosto jatkaa tämän ja useiden muiden kokouksessa sovittujen projektien työstimistä.

Større investeringer i Barentsregionen

Det vil bli større investeringer i Barentsregionen enn i noen annen region i Europa, i følge en fersk undersøkelse fra den svenske arbeidsgiverforeningen Føretagarna. Undersøkelsen har samlet informasjon fra myndigheter og selskaper om alle utbyggingssjekter i Nord-Vest-Russland og de nordlige delene av Sverige, Finland og Norge fram til 2020.

DETTA SADE REDAKTÖREN för tidningen Nordlys – Hans-Kristian Amundsen – vid det nordiska mötet 2006 med Nordens social- och hälsovårdsministrar. Han fortsatte:

- Undersøkelsen har beregnet de totale investeringene i regionen til 2000 milliarder dollar eller vel 12.000 milliarder kroner. I følge rapporten er de største investeringene knytta til utvinning av råvarer som olje, gass og mineral, og å utvikle infrastruktur. De påviste olje og gassforekomstene i Barentshavet er større enn i Nordsjøen. I Russland, Finland og Sverige er det store forekomster av jern og andre mineraler, som det er stor etterspørsel etter på verdensmarkedet.

- DE STØRSTE INVESTERINGENE vil komme i Russland. Shtokman er verdens største gassforekomst til havs, og vil koste det foredoble å bygge ut som gassfeltet Snøhvit. Feltet skal etter planen komme i produksjon i 2012. Det er også mange andre påviste olje- og gassfelt i russisk sektor av Barentshavet.

- I følge undersøkelsen vil det også bli gjennomført store investeringer i russisk infrastruktur. Dette gjelder for eksempel nye flyplasser, havneanlegg, veier og boliger. Olav Thon, den største eiendomsbesitteren i Norge, planlegger sammen med andre norske investorer et hotell med 450 rom, leiligheter, et shoppingsenter og et nytt stadionanlegg i Murmansk. Finland har de siste årene gjennomført en omfattende geologisk kartlegging i Nord-Finland som har resultert i påvisning av en rekke nye kommersielle forekomster. I følge undersøkelsen vil finske selskaper åpne 12 nye gruveanlegg fram til 2020.

- GRUVESELSKAPET LKAB hadde i fjor en milliard euro i overskudd, sade Hans-Kristian Amundsen. LKAB har vedtatt å bruke

HANS-KRISTIAN AMUNDSEN

Hans-Kristian Amundsen gav Social- och hälsoministrarna en lektion i läget på Barentsområdet vid ministermötet som hölls på Hurtigrutten mellan Tromsø och Kirkenes.
Foto: Jan Frimansson

40 milliarder svenske kroner for å modernisere produksjonen. Det er også planer om å åpne nye gruveanlegg i Nord-Sverige. Norge vil gjøre nord-områdene til en viktig energiprovins for hele verden. Nå: Snøhvit trinn 1 – 2 og 3. ENI håper Goliat – det første oljefeltet i norsk del av Barentshavet – skal være i produksjon om få år.

- Kunnskapen om nordområdene er ikke like god sør i Norden. Regjeringen i Norge – med Jonas Gahr Støre i spissen – vil gjøre noe med det. Straks han møter en kollega blir ministeren halt nordover til Lofoten, Svalbard eller Hammerfest. Derfor dere er her..., sade HCA og påpekte at Barentsområdet även kräver store sosiale utfordringer. Sant at ingen andre steder i verden er forskjellen i levestandard større ved en grensen enn ved grensen mellom Murmansk og Kirkenes. Den nordiske modellen møter søppelkapitalismens heslige bakside.

- DET ER STRØK med stor urbefolkning og som er sårbare overfor miljøpåvirkninger, sade Hans-Kristian Amundsen. Det kan oppstå konflikter på de sosiale og miljømessige områdene. Vi regner med en urbefolkning på fire millioner mennesker som for en stor del bor i urbane områder som

Murmansk, Yellowknife, Whitehorse, Nuuk og Anchorage. Også Tromsø, Kiruna og Rovannimi regnes som urbane i denne sammenhengen. Mange bor også i små og fjerne landsbyer og mindre områder med tradisjonelle næringsveier knyttet til fiske og fangst som er svært sårbare for klimaforandringer og industrivirksomhet.

- Det er etablert et internasjonalt nettverk med forskere fra Canada, USA, Alaska og Russland som jobber med spørsmål om eiendomsrett for urbefolkning, sosiale, miljømessig og økonomiske konsekvenser av olje- og gassaktiviteter i området. Jeg er meget spent på resultatene.

- DET VIGTIGSTE MÅL er at fremme stabilitet i regionen gjennom "bløde sikkerhetsmetoder". Kløften i levestandard og livsvilkår i Europa er kanskje størst mellom de nordiske lande og deres naboer – især i det nordvestlige Russland. Der er behov for at etablere nye netverk og arbeide på at indsnævre kløften i levestandard i denne region. Det er behov for et krafttak – solidaritet over grensen. Europisk prosjekt – ledet av politikere fra Norden som har problemene i sitt nabolag, sade Hans-Kristian Amundsen. □

Suomeksi

Ruotsalaisen työntäjäjärjestön tuoreen tutkimuksen mukaan Barentsin alueella toteutetaan tulevaisuudessa

suurempia investointeja kuin missään muualla Euroopassa. Tutkimus perustuu tietoihin, jotka on saatu viranomaisilta ja yrityksiltä rakennushankkeista Luoteis-Venäjällä sekä Ruotsin, Suomen ja Norjan pohjoisimmissa osissa vuoteen 2020 mennessä.

Kyseisistä hankkeista voi olla seurauksena suuria ympäristövaikutuksia. Myös sosiaali- ja ympäristöalalla voi syntyä risiiriitoja. Alueilla asuvien alkuperäiskansojen perinteiset elinkeinot voivat olla uhattuna ilmastonmuutosten ja teollisuustoiminnan seurauksena.

Hans-Kristian Amundsen är chefredaktör för Nordlys med säte i Tromsø.
hka@nordlys.no

Kaliningrad fick nordiskt kontor

ÅR 2005 UNDERTECKNADES i Moskva ett avtal mellan den Ryska Federationen och Nordiska ministerrådet om etablering av ett nytt ministerrådskontor i Kaliningrad.

Avsikten med kontoret är att utveckla kontakterna och samarbetet mellan de nordiska länderna och ryska Kaliningrad. Enligt NMRs program för Ryssland anses det här området tillsammans med andra ryska land-områden som gränsar till både EU och de nordiska länderna vara av särskild betydelse eftersom denna närhet har en stark inverkan på säkerheten och stabiliteten i norra Europa.

Nordiska ministerrådets övergripande målsättning i Kaliningrad är att ge ett avsevärt bidrag till en permanent integration av Kaliningrad i Östersjöområdet som globalt tillväxtområde.

VERKSAMHETEN INOM den sociala sektorn och sjukvården kommer att samordnas med andra lokala, nordiska och internationella aktiviteter i området,

bl.a. Nordliga Dimensionens partnerskap för folkhälsa och socialt välbefinnande.

De ekonomiska verktygen för sådan verksamhet kan vara det nordiska rörlighets- och nätverksprogrammet för samarbete med Nordvästra Ryssland, bilateral finansiering eller finansiering genom EU. Målet med det nordiska programmet för rörlighet är att bygga upp kunskande och stödja skapandet av nätverk genom stipendier och utbytesprogram inom särskilt intressanta områden där de nordiska länderna fördelar att erbjuda som partners. Inom ramarna för programmet får lokala samarbetsparter från myndigheter, skolväsendet, institutioner, politiker och NGO-

representanter möjlighet att delta i gemensamma nordisk-ryska utbyten.

ARBETSPROGRAMMET för 2007 innehåller följande punkter inom den sociala sektorn och sjukvården:

- Uppföljning av konferensen om integration av handikappade i nära samarbete med NSH och lokala samarbetsparter i Kaliningrad.

- Ett internationellt seminarium om näringslivets sociala ansvar. Målsättningen med konferensen är att diskutera den befintliga situationen och möjligheter till utveckling Kaliningrad som en del av Östersjöområdet. Nordisk och annan internationell erfarenhet inom detta område och att finna nya möjligheter till samarbete där nordiskt kunnande kan finnas med.

- Grundat på de nya slutsatser som IOM (internationella migrationsorganisationen) kommit fram till när det gäller de faktiska ris-

kerna för människosmuggling i Kaliningradregionen kommer kontoret att arbeta fram ett informationsprogram vars målsättning är att bekämpa människosmuggling. Programmet kommer att koncentrera sig på att tillhandahålla relevant information till utpekade målgrupper.

Planeringen och själva insatserna kommer att utföras i nära samarbete med lokala och internationella samarbetsparter som arbetar med den här frågan på olika nivåer. □

(En längre version finns att läsa på www.shn.dk)

Arne Grove har senast arbetat som konsult i sitt eget firma Grove & Partners LLC i Kaliningrad. I perioden 2001-2005 var han ansvarig för etablering och drift av det Danske Udenrigsministeriums bistandsprogram i Kaliningrad. Arne Grove har siden 1995 arbetat i projekter i andre dele af Østersøregionen og den europæiske del af Rusland. Siden 2002 har Arne Grove samtidig været honorær konsul for Danmark i Kaliningrad.

Redaktionskommitté

Danmark

Grethe Fenger Møller
Socialministeriet
Holmens Kanal 22
DK-1060 København K
dpqfm@sm.dk

Susanne Abild
Indenrigs- og
Sundhedsministeriet
Slotsholmsgade 10-12
DK-1216 København K
sab@im.dk

Finland

Eeva Larjomaa
Social- och hälsovårds-
ministeriet
PB 33
FIN-00023 Statsrådet
eeva.larjomaa@stm.fi

Island

Helgi Már Arthúrsson
(även narkotikafrågor)
Sundhets- och social-
försäkringsministeriet
Vegmuli 3
IS-150 Reykjavik
helgi.mar.arthursson@htr.stjr.is

Norge

Gro Ørsal
Arbeids- og
inkluderings-
departementet (AID)
Postboks 8011 Dep
N-0030 Oslo
go@aid.dep.no

Sverige

Johanna Hällén
Socialdepartementet
S-103 33 Stockholm
johanna.hallen@social.ministry.se

